

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет спеціальної освіти, психології і соціальної роботи
Кафедра логопедії та спеціальних методик

Кваліфікаційна робота

з теми:

**"Вивчення готовності логопедів до інноваційної діяльності в
умовах інклюзивної дошкільної освіти"**

Виконала здобувачка 2 курсу групи SoL1-M23z

ОП Спеціальна освіта (Логопедія)
спеціальності 016 Спеціальна освіта
спеціалізації 016.01 Логопедія

Оксана АЛЬБОТА

Керівник:

Людмила ЛІСОВА,
кандидат педагогічних наук,
доцент, старший викладач

Рецензент:

Олег ОПАЛЮК,
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри психолого-медико-педагогічних
основ корекційної роботи
основ корекційної роботи

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ.....	3
ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЛОГОПЕДІВ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	7
1.1. Стан розробленості проблеми підготовки майбутніх логопедів до інноваційної діяльності в умовах інклюзивної дошкільної освіти у науковій теорії та освітній практиці.....	7
1.2. Зміст та характеристика ключових понять дослідження.....	11
1.3. Сутність та особливості інноваційної діяльності логопедів в умовах інклюзивної дошкільної освіти.....	18
Висновки до розділу 1.....	27
РОЗДІЛ 2. ВИВЧЕННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ЛОГОПЕДІВ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	29
2.1. Аналіз стану підготовки майбутніх логопедів до інноваційної діяльності в умовах інклюзивної дошкільної освіти.....	29
2.2. Критерії, показники та рівні готовності майбутніх логопедів до інноваційної діяльності в умовах інклюзивної дошкільної освіти.....	32
2.3. Організація дослідження та методика проведення констатувального етапу експерименту.....	37
Висновки до розділу 2.....	55
ВИСНОВКИ.....	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	60
ДОДАТКИ.....	70

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ВМ – внутрішні мотивації.

ДЦП – дитячий церебральний параліч.

ЕГ – експериментальна група.

ЗВО – заклад вищої освіти.

ЗДО – заклад дошкільної освіти.

ЗМІ – засоби масової інформації.

ЗНМ – зовнішні негативні мотивації.

ЗПМ – зовнішні позитивні мотивації.

ЗПР – затримка психічного розвитку.

ІГП – інклюзивна готовність педагога.

ІКТ – інформаційно-комунікативні технології.

ІНДЗ – індивідуально-навчально дослідне завдання

ІПР – індивідуальна програма розвитку.

ІРЦ – інклюзивно-ресурсний центр.

КГ – контрольна група.

МП – мовленнєві порушення.

ОМЗ – обмежені можливості здоров'я.

ООН – Організація Об'єднаних Націй.

ООП – особливі освітні потреби.

ОПП – освітньо-професійна програма.

ПЗ – підсумковий зріз.

ПМПК – психолого-медико-педагогічна консультація.

ВСТУП

Актуальність дослідження. Демократичні перетворення, що відбуваються в Україні, призвели до обмеження можливостей для здоров'я і зміни ставлення суспільства до людей, що призвело до розуміння необхідності соціалізації, в Україні починає активно використовуватися словосполучення "Інклюзивна освіта". Закон був адаптований, і перші зміни почали впроваджуватися на рівні навчальних закладів.

Після того, як Україна прийняла велику кількість міжнародних документів на державному та освітньому рівнях, було прийнято велику кількість законів, концепцій, програм та інших нормативних документів із загальноосвітньої дошкільної освіти, до теоретичної реалізації яких увійшли праці В. Бондаря, А. Ковипаєвої, Т. Сак та супроводжувався фундаментальними науковими розробками М. Супруна та ін. [14; 15; 44; 82; 85].

Тому дуже важливо вдосконалювати підготовку фахівців, що забезпечить впровадження комплексної дошкільної освіти. На поточному етапі в системі вищої освіти переглядається система професійної підготовки логопедів. Щоб відповідати вимогам часу, сучасні логопеди володіють не тільки базовими знаннями і навичками, а й інноваційними технологіями, а також здатністю до інновацій (О. Белова, О. Гаврилов, Н. Гаврилова, Н. Грінько, А. Колупаєва, С. Конопляста, О. Константинів, В. Левицький, Л. Лісова, О. Мілевська, О. Ткач та ін.) [10; 23; 24; 53; 45; 48; 39; 50; 54; 87].

Таким чином, результати аналізу поглядів вчених на актуальність проблеми підвищення готовності майбутнього логопеда до інноваційної діяльності в системі загальної дошкільної освіти зумовили вибір теми дослідження – **«Вивчення готовності логопедів до інноваційної діяльності в умовах інклюзивної дошкільної освіти»**.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх логопедів.

Предмет дослідження – вивчення освітніх умов для підготовки майбутніх логопедів до інноваційної діяльності в контексті загальноосвітньої дошкільної освіти.

Мета дослідження – теоретично продемонструвати і експериментально перевірити готовність майбутнього логопеда до інноваційної діяльності в контексті загальноосвітньої дошкільної освіти.

Відповідно до мети визначено такі **завдання дослідження**:

1. Проаналізувати психолого-педагогічну літературу, розкрити її зміст і розкриває суть ключових понять дослідження.
2. Розглянути особливості інноваційної діяльності логопедів в контексті загальноосвітньої дошкільної освіти.
3. Уточнити критерії, показники готовності майбутнього логопеда до інноваційної діяльності в умовах загальноосвітньої дошкільної освіти та охарактеризувати рівень підготовки.
4. Теоретично продемонструвати і експериментально перевірити готовність майбутнього логопеда до інноваційної діяльності в умовах загальноосвітньої дошкільної освіти.

Методи дослідження. Для вирішення окремих завдань кваліфікаційної роботи були використані: теоретичні методи – аналіз наукових джерел з питань дослідження, узагальнення наукових фактів, аналіз педагогічної практики. Емпіричні методи – питання, спостереження, бесіди, тести, педагогічні експерименти. Статистичні методи – математична статистика для кількісного та якісного аналізу експериментальних даних, визначення достовірності отриманих результатів.

Дослідно-експериментальна база: дослідно-експериментальна робота здійснювалася на базі Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Експериментальна вибірка: на різних етапах у дослідженні брали участь 40 здобувачів вищої освіти.

Основні етапи роботи.

1. Теоретичне вивчення проблеми, обґрунтування теми дослідження (жовтень – грудень 2023 року).
2. Розробка методики педагогічного експерименту та проведення констатувального етапу (січень – березень 2024 року).
3. Формулювання загальних висновків дослідження, оформлення роботи (травень – серпень 2024 року).

Теоретичне значення: узагальнено та структуровано накопичений теоретичний матеріал з проблеми дослідження.

Практичне значення. Метою дослідження є розробка методики діагностики рівня підготовки майбутніх логопедів до інноваційної діяльності в умовах загальноосвітньої дошкільної освіти. Матеріали дослідження можуть бути використані в освітньому процесі підготовки майбутніх логопедів у вищих навчальних закладах.

Апробація результатів дослідження. Матеріали роботи висвітлені на звітній науковій конференції студентів та магістрантів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Основні теоретичні положення відображені в публікації "Аналіз підготовки майбутніх логопедів до інноваційної діяльності в умовах інклюзивної дошкільної освіти".

Структура кваліфікаційної роботи. Робота складається зі вступу, 2 розділів, списку використаних джерел, додатків.

ВИСНОВКИ

1. Нами проведено аналіз стану розробленості питання у психолого-педагогічних працях, визначено зміст, уточнення сутності головних понять дослідження.

Установлено, що інклюзивна освіта – є процесом забезпечення однаких прав на отримання освітніх послуг дошкільниками з різними роказниками психофізичного розвитку за місцем перебування у підходящих спеціальних умовах закладу освіти (організаційні, матеріальнотехнічні, програмнометодичні та кадрові забезпечення корекційного процесу).

Інноваційна діяльність трактується – цілеспрямованою, систематизованою системою інструментів тіа прийомів, що посідають підвищеною якістю та виступають кінцевим результатом розумової працездатності педагога.

Проаналізовано сучасний стан інклюзії у дошкіллі і встановлено умови її якісного забезпечення.

Доведено, що професійна діяльність логопедів є інноваційна діяльність. Її орієнтовано на відновлення і покращення корекційних заходів. Завдяки створенню експериментальної перевірки та впровадження інновацій.

Результати ці мета професійної підготовки в ЗВО є підготовленість наступних логопедів до діяльності в інновації. В межах інклюзивної дошкільної освіти розкриваємо сукупність знань про особистісний розвиток дитини з ПМ. Володіння ними інноваційними технологіями, засобами та прийомами роботи з дітьми у межах інклюзивної освіти, а також сформовано моральні, наполегливі мотиви.

2. В межах інклюзивної освіти розглянуто особливості інноваційної діяльності логопедів.

Встановлено, що умови інклюзивної дошкільної освіти – виступають нормативно-правовим забезпеченням та діяльністю громадських організацій і фундацій, ЗМІ, присутність простої мережі, безперепона архітектурна

доступність, матеріальнотехнічне і програмнометодичне забезпеченість, психологопедагогічний і корекційний супровід даного заходу.

На основі аналізу наукових досліджень визначено основні функції професійної діяльності логопеда в сучасних умовах інклюзії в дошкільних освітніх установах. Діагностика; корекція; виховання; просвіта; наукові дослідження та інновації.

Інноваційна діяльність логопедів в умовах загальноосвітньої дошкільної освіти передбачає використання таких логопедичних методик, як: психологічна корекція (арт-терапія і ізотерапія, казкотерапія та хромотерапія); лікувально-профілактична робота в поліклініці (кріотерапія та терапія "Суджок"); інформаційно-комунікаційна; традиційна логопедія. Методики з використанням інновацій (логопедичний масаж та дихальні тренування).

Установлено, що звична система професійної підготовки майбутніх логопедів до фахової діяльності спрямована, першу чергу, на формування в них фахової компетентності у межах розвитку та навчання дітей з різноманітними МП у межах інклюзивної дошкільної освіти. Але, нинішні запити суспільства щодо підготовки спеціалістів у галузі спеціальної освіти для якісної роботи в установах дошкільної освіти із інклюзивною формою навчання і виконання інноваційної діяльності, не здійснюються комплексно у межах вищої педагогічної освіти.

3. Деталізовано еталони, ознаки і проведено характеристику рівнів готовності майбутніх логопедів у межах інноваційної діяльності інклюзивної дошкільної освіти.

Провівши аналіз структури підготовленості здобувачів за спеціальністю 016 Спеціальна освіта (Логопедія), деталізовано критерії – мотиваційноціннісний і когнітивнодіяльнісний та рефлексивнооцінювальний, і ознаки, які в поєднанні дозволяють виявити ступінь підготовленості майбутніх логопедів в інноваційній діяльності в межах інклюзивної дошкільної освіти, вона є особистісним утвором, що опосередковує залежність

в межах ефективної інноваційної діяльності логопеда та його направленістю на вдосконалення власного фахового рівня.

Схарактеризовано три рівні такі як високий – це інноваційний, середній – виступає репродуктивний, низький – є адаптивний готовності майбутніх логопедів до інноваційної діяльності в межах інклюзивної освіти.

В експериментальній та контрольній групах здійснено порівняльний аналіз результатів готовності майбутніх логопедів до інноваційної діяльності в умовах інклюзивного дошкільля за рівнями дає базису стверджувати про відповідність вихідних показників педагогічного випробування. Кількісні і якісні результати експерименту вказують, що у експериментальній групі демонструють середній рівень готовності 40,5 % здобувачів, низький рівень встановлено у 21,5%, високий рівень отримали 38,0 %. У середній рівень встановлено у контрольній групі у 41,0% здобувачів, низький мали 21,5 %, високий сповстерігався у 37,5 %.

Водночас проведене нами дослідження не вичерпує усіх аспектів проблеми, що вивчалася. Зокрема, подальшої розробки вимагають питання удосконалення значення підготовленності майбутніх логопедів до інноваційної діяльності у межах інклюзивної дошкільньої освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азін В. О., Грибальский Я. В., Байда Л. Ю., Красюкова-Еннс О. В. Архітектурна доступність шкіл : навч.-метод. посіб. Київ, 2012. 88 с.
2. Алексеева Г. М. Психолого-педагогічні умови формування готовності майбутніх соціальних педагогів до використання комп'ютерних технологій у професійній діяльності. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій та загальноосвітній школах*. Запоріжжя, 2011. № 20(73). С. 69-72.
3. Алфімов Д. В. Інноваційна освітня система: шляхи відродження. *Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи*. Київ, 2000. С. 158-160.
4. Аммосова Н. С. Самомасаж рук при підготовці дітей з мовними порушеннями. *Логопед*. 2004. № 6. С. 78-82.
5. Андрущенко В. Феномен університету в контексті «суспільства знань» : моногр. К. : Інститут вищої освіти НАПН України, 2014. 256 с.
6. Антонюк Л. Л., Поручник А. М., Савчук В. С. Інновації: теорія, механізм, розробки та комерціалізація : монографія. Київ : КНЕУ, 2003. 394 с.
7. Артюшина М. В. Психологічні та педагогічні основи підготовки студентів економічних спеціальностей до інноваційної діяльності: монографія. Київ : КНЕУ, 2009. 271 с.
8. Бартков О. Готовність педагога до інноваційної професійної діяльності. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2010. № 1. С. 52-58.
9. Бех І. Д. Становлення професіонала в сучасних соціальних умовах. *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2008. № 2. С. 109–115.
10. Белова О. Мовленнєва готовність до шкільного навчання дітей старшого дошкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 2021. № 3 (107). С. 3–11.
11. Бесяк О. Використання міжпредметних зв'язків як важлива педагогічна умова розвитку комунікативних якостей мовлення в майбутніх учителів. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. Умань, 2012. Вип. 43. С. 7–13.

- 12.Бібік Н. М., Ващенко Л. С., Локшина О. І. та ін. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: бібліотека з освітньої політики: монографія. Київ, 2004. 112 с.
- 13.Бойчук Ю. Д., Бородіна О. С., Микитюк О. М. Інклюзивна компетентність майбутнього вчителя основ здоров'я: монографія. Харків: Іванченко, 2015. 140 с.
- 14.Бондар В. І. Інклюзивне навчання як соціально-педагогічний феномен. Рідна школа. 2011. № 3. С. 10-14.
- 15.Бондар В. Інклюзивне навчання: підготовка педагогічних кадрів для його реалізації. *Освіта*. 2010. № 19/20. С. 13-17.
- 16.Бондар Т. І. Формування інклюзивної компетентності в умовах інноваційної парадигми освіти. *Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології*. 2014. № 7. С. 153–162.
- 17.Будас Ю. О. Підготовка майбутніх учителів до інноваційної педагогічної діяльності засобами ділової гри: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Вінниця, 2010. 238 с.
- 18.Будяк Л. В. Основи інклюзивної освіти: навч.-метод. посіб. Черкаси: Вид. ЧНУ, 2009. 90 с.
- 19.Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.). уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь : Перун, 2005. 1728 с.
- 20.Великий тлумачний словник сучасної української мови. уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. Київ, Ірпінь: Перун, 2001. 1440 с.
- 21.Вихрущ В. О. Підручник для вищої школи як комплексна інформаційна модель підготовки майбутнього учителя: проблеми онтодидактики. *Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету*. Вип. 9 (52) : Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти. Рівне, 2014. С. 65–69.
- 22.Вища освіта України і Болонський процес: навч. посіб. авт. кол.: М. Ф. Степко, Я. Я. Болюбаш, В. Д. Шинкарук та ін.; за ред. В. Г. Кременя. Тернопіль: Навч. книга – Богдан, 2004. 384 с.

- 23.Гаврилов О., Гаврилова Н., Мілевська О., Константи́нів О., Ткач О. та ін. Науково-теоретичні та прикладні підходи до формування професійних компетенцій вчителя-логопеда. *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки): збірник наукових праць*: Вип. 21. Кам'янець-Подільський : Видавець Ковальчук О.В., 2023. С.140-177.
- 24.Гаврилова Н. Особливості та модель формування “Я-образу” у школярів з тяжкими порушеннями мовлення. *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки) : зб. наук. праць*. Кам'янець-Подільський : Видавець Ковальчук О.В., 2022. Вип. 19. С. 27-43.
- 25.Гавриш І. В. Теоретико-методологічні основи формування готовності майбутніх учителів до інноваційної професійної діяльності: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Харків, 2006. 579 с.
- 26.Галецька Ю.В. Особливості мовленнєвого онтогенезу дошкільників з нормотиповим розвитком і при комбінованих порушеннях розвитку. *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки): збірник наукових праць*: Вип. 22. Кам'янець-Подільський: Видавець Ковальчук О.В., 2023. С.61-71.
- 27.Галецька Ю. Використання інтерактивних папок у формуванні звуковимови дошкільників. *Вісник «Української асоціації корекційних педагогів»*. Вип. 2. 2023. С. 24-29.
- 28.Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник. 2 вид., допов. і виправ. Рівне: Волинські обереги, 2011. 552 с.
- 29.Гречко Л. М. Психологічний супровід дітей молодшого шкільного віку з вадами психофізичного розвитку в умовах інтегрованого навчання: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.08. Київ, 2008. 20 с.
- 30.Даниленко Л. І. Управління інноваційною діяльністю в загальноосвітніх навчальних закладах : моногр. К. : Міленіум, 2004. 358 с.
- 31.Демченко І. І., Пічкур М. О., Сулим В. Т. Фахово-ідентифікаційний вимір стану готовності майбутніх педагогів до роботи в умовах інклюзивної освіти *Наука і Освіта*. 2017. № 10. С. 90-94.

32. Демченко І. І., Рокосовик Н. В., Сулим В. Т. Психолого-педагогічна діагностика інклюзивної компетентності майбутніх фахівців педагогічного профілю. *Наука і освіта*. 2017. № 8. С. 141-149.
33. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: навч. посіб. Київ : Академвидав, 2004. 352 с.
34. Інноваційна діяльність педагога: від теорії до успіху. Інформаційно-методичний збірник. упоряд. Г. О. Сиротенко. Полтава : ПОППО, 2006. 124 с.
35. Іщенко Л. В. Критеріальний підхід до підготовки майбутніх вихователів до формування творчої індивідуальності старших дошкільників. *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського*. Педагогічні науки. № 4 (59), грудень 2017. Миколаїв : МНУ імені О. Сухомлинського, 2017. С. 223-228.
36. Клокар Н. І. Психолого-педагогічне підготовка вчителя до інноваційної діяльності: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 1997. 227 с.
37. Константинов О.В. Діагностика рівня розвитку навички спілкування у дітей з розладами спектру аутизму (початковий етап). *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки)* : зб. наук. праць. Кам'янець-Подільський : Видавець Ковальчук О.В., 2021. Вип. 17. С. 54-75.
38. Константинов О.В. Особливості розвитку програмування та контролю у дітей з порушеннями писемного мовлення. *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки)* : зб. наук. праць. Кам'янець-Подільський : Видавець Ковальчук О.В., 2021. Вип. 19. С. 212-135.
39. Константинов О.В. Особливості розвитку навичок аудіювання у дітей молодшого шкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення. *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки)* : зб. наук. праць : Кам'янець-Подільський : Видавець Ковальчук О.В., 2020. Вип. 16 Т. І. С. 122-133

- 40.Коберник О. М., Коберник Г. І., Волошина Г. П. та ін. Підготовка вчителя до використання інноваційних педагогічних технологій у початковій школі : монографія. Умань : ВПЦ «Візаві», 2017. 190 с.
- 41.Колупаєва А. А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: монографія. Київ : Самміт-Книга, 2009. 272 с.
- 42.Колупаєва А. А. Основи інклюзивної освіти : навч.-метод. посіб. Київ : А.С.К., 2012. 308 с.
- 43.Колупаєва А. А., Данілавичюте Е. А., Литовченко С. В. Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі : навч.-метод. посіб. Київ : А.С.К., 2012. 192 с. 198.
- 44.Колупаєва А. А., Софій Н. З. Найда Ю. М., Концептуальні аспекти інклюзивної освіти. Інклюзивна школа: особливості організації та управління : навч.-метод. посіб. Київ, 2007. 128 с.
- 45.Колупаєва А. А., Таранченко О. М. Навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі : навчально-методичний посібник. Харків : Вид-во «Ранок», 2019. 304 с.
- 46.Коновальчук І. Психологічні аспекти готовності учителів до інноваційної діяльності. Проблеми підготовки сучасного вчителя. Умань, 2011. № 4, ч. 1. С. 155–161.
- 47.Кузава І. Б. Проблема професійної підготовки майбутніх педагогів до роботи з дітьми із особливими потребами в умовах інклюзивного навчання. Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Вип. 14. 2010. С.40-44.
- 48.Кучерук О. Інклюзивна компетентність майбутнього вчителя основ здоров'я як результат його підготовки до професійної діяльності в умовах інклюзивного навчання. Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету ім. Володимира Винниченка. Серія : Педагогічні науки. Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2013. Вип. 121(1). С. 109-112.

- 49.Лах М. Р. Сформованість готовності студентів до використання інноваційних технологій у роботі з дітьми старшого дошкільного віку. Молодий вчений. 2015. № 9 (2). С. 58–63.
- 50.Левицький В.Е., Співак В.І.Особливості роботи спеціальних закладів середньої освіти з сім'ями учнів. *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки) : збірник наукових праць*: Вип. 22. Кам'янець-Подільський: Видавець Ковальчук О.В., 2023. С.123-134.
- 51.Левицький В.Е. Окремі аспекти співвідношення причин та наслідків шкільної дезадаптації *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки) : збірник наукових праць* : Вип. 20. Кам'янець-Подільський : Видавець Ковальчук О.В., 2022. 164 с. С.82-91.
- 52.Липа В. О., Гаврилов О. В. До питання про загальний стан державної підтримки дітей з особливими потребами в Україні. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*. Серія : соціальна педагогіка. Кам'янець-Подільський, 2011. Вип. 17, ч. 1. С. 73–83.
- 53.Лісова Л., Гоголь Л. Інноваційні технології в процесі формування лексичної компетентності в учнів початкових класів з порушеннями мовлення. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*. Корекційна педагогіка і психологія. Кам'янець-Подільський : Видавець Ковальчук О.В., 2023. Вип. 14. С. 18-25.
- 54.Мартиненко І. В. Формування мотиваційно-вольової готовності дітей шестирічного віку із загальним недорозвиненням мовлення до шкільного навчання : автореф. дис. ... канд. психол. наук, спец.: 19.00.08 «Спеціальна психологія». К., 2007. 22 с.
- 55.Мартиненко С. М. Діагностична діяльність майбутнього вчителя початкових класів: теорія і практика : монографія. Київ : КМПУ ім. Бориса Грінченка, 2008. 434 с.

56. Мартинчук О. В. Стратегічні орієнтири удосконалення фахової підготовки вчителів-логопедів до професійної діяльності в умовах інклюзивного навчання. *Актуальні питання корекційної освіти*. 2014. Вип. 4. С. 225-234.
57. Мілевська О.П. Психолінгвістичні аспекти формування дієслівної лексики у дошкільників із загальним недорозвитком мовлення. *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки) : збірник наукових праць* : Вип.20 / за ред. М. Шеремет, О. Гаврилова. Кам'янець-Подільський, Видавець Ковальчук О.В., 2022. С.103-111.
58. Мороз Б. Упровадження нових інформаційних технологій в умовах інклюзивної системи навчання. *Дефектологія*. 2010. № 2. С. 28–30.
59. Наскрізна програма практики для здобувачів (першого) бакалаврського рівня вищої освіти за спеціальністю 016 Спеціальна освіта (Логопедія) галузі знань 01 Освіта Спеціальна освіта (2021). Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка. URL: <https://drive.google.com/drive/folders/1bPcdvhBPy43PxOMObKgtq6qhu2x1rGVe> (дата звернення: 16.09.2023).
60. Наскрізна програма практики для здобувачів (першого) бакалаврського рівня вищої освіти за ОПП Дошкільна освіта. Логопедія (2021). Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка. URL: https://drive.google.com/file/d/14JZz_SvgVWXuwDO4rqyyDFbS7G5ZOx1K/view (дата звернення: 16.09.2023).
61. Наскрізна програма практики для здобувачів (першого) бакалаврського рівня вищої освіти за спеціальністю 016 Спеціальна освіта (Логопедія) галузі знань 01 Освіта Спеціальна освіта. (2021). Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. URL: <https://preschool.chnu.edu.ua/osvitnii-protses/praktyka/> (дата звернення: 16.09.2023).
62. Освітньо-професійна програма першого рівня вищої освіти (бакалавр), 2021 р., за спеціальністю 016 Спеціальна освіта (Логопедія) галузі знань 01 Освіта Спеціальна освіта. Кам'янець-Подільський національний

- університет імені Івана Огієнка. URL: https://preschool.chnu.edu.ua/osvitnii-protses/praktyka/p_opp-l/p_l_b/ (дата звернення: 16.09.2023).
63. Освітньо-професійна програма першого рівня вищої освіти (бакалавр), 2021 р., за спеціальністю 012 Дошкільна освіта. Логопедія. Галузі знань 01 Освіта Спеціальна освіта. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка. URL: https://kdpo.kpnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/01/2021_opp_do_4_roky_denna_forma_30.01.2021.pdf (дата звернення: 16.09.2023).
64. Освітньо-професійна програма першого рівня вищої освіти (бакалавр), 2021 р., за спеціальністю 016 Спеціальна освіта (Логопедія) галузі знань 01 Освіта Спеціальна освіта. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. URL: https://drive.google.com/file/d/19chuaVkJabwzPr_oSrGGaCQl0Fbanh_/view (дата звернення: 16.09.2023).
65. Пінчук Ю. В. Готовність студентів-логопедів до професійної діяльності. *Дефектологія*. 2004. № 3. С. 41–44.
66. Про затвердження концепції розвитку інклюзивного навчання: Наказ Міністерства освіти і науки України від 01 жовтня 2010 р. № 912. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-kontseptsii-rozvitkuinklyuzivnogo-navchannya> (дата звернення: 20.06.2024).
67. Про затвердження положення про інклюзивно-ресурсний центр: Постанова Кабінету Міністрів України від 12 липня 2017 р. № 545. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/545-2017-%D0%BF> (дата звернення: 19.04.2024).
68. Про затвердження Порядку комплектування дошкільних навчальних закладів (груп) компенсуючого типу: Наказ Міністерства освіти і науки України від 27.03.2006 р. № 240/165. URL: http://www.moz.gov.ua/ua/portal/dn_20060327__165.htm (дата звернення: 23.10.2023).

69. Про інноваційну діяльність: Закон України від 4 липня 2002 р. № 40-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15/ed20110714> (дата звернення: 09.05.2024).
70. Про організацію діяльності інклюзивних груп у закладах дошкільної освіти : Лист Міністерства освіти і науки України від 13 листопада 2018 р. URL: <https://osvita.ua/legislation/doshkilna-osvita/48151/> (дата звернення: 12.11.2023).
71. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: zakon.rada.gov.ua/go/2145-19 (дата звернення: 08.10.2023).
72. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні: Закон України від 19 грудня 2017 р. № 2249-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12> (дата звернення: 05.12.2023).
73. Про порядок організації інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами у загальноосвітніх навчальних закладах: Постанова Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2011 р. № 872. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua>. (дата звернення: 08.08.2023).
74. Про права дитини : Конвенція ООН від 20 листопада 1989 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021. (дата звернення: 19.09.2023).
75. Про права осіб з інвалідністю: Конвенція від 16.12.2009 р. від № 1767- VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71 (дата звернення: 13.10.2023).
76. Професійна освіта: словник: навч. посіб. уклад. С. У. Гончаренко та ін.; за ред. Н. Г. Ничкало. Київ: Вища школа, 2000. 390 с. 195.
77. Прядко Л. О. Формування інклюзивного простору як засобу готовності педагога загальноосвітнього навчального закладу до роботи з дітьми, які мають особливі освітні потреби. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2014. № 4. С. 444–450.
78. Рібцун Ю. В. Корекційна робота з розвитку мовлення дітей п'ятого року життя із фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення : програмнометодичний комплекс. Київ: Кафедра, 2013. 284 с.

- 79.Сак Т. В. Диференційований підхід до навчання учнів з особливими освітніми потребами. Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова. Серія 19 : Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2014. Вип. 26. С. 213–217.
- 80.Сімко А. Особливості проведення корекційно-логопедичної роботи при формуванні соціальної компетентності у дітей із загальним недорозвиненням мовлення. *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки) : збірник наукових праць* : Вип. 22 / за ред. О. Гаврилова. Кам'янець-Подільський: Видавець Ковальчук О.В., 2023. 164 с. С. 110-122.
- 81.Сімко А.В., Галайда В.В. Особливості особистості дітей із загальним недорозвиненням мови. *Актуальні проблеми експериментальної психології : досвід та перспективи (на пошану професора Шинкарьюка А.І.)* :Матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції. Кам'янець-Подільський : Видавець Ковальчук О.В., 2023. С. 42– 45.
- 82.Супрун М. О. До періодизації розвитку теорії та практики корекційного навчання учнів допоміжної школи. *Нові технології навчання*. Київ, 2004. Вип. 36. С. 18–25. 233.
- 83.Тлумачний словник української мови. URL: <http://sum.in.ua/s/dostupnistj> (дата звернення: 17.08.2023).
- 84.Черніченко Л. А. Інноваційний розвиток інклюзивної освіти в Україні. Методичні аспекти інклюзивної педагогіки. Умань: Алмі, 2014. С. 62 – 64.
- 85.Шеремет М. К. Підготовка корекційних педагогів у вищих навчальних закладах України. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*. Серія : Соціальнопедагогічна. 2011. Вип. 17(1). С. 7–11.